

3 Insights to Make this Night

Different from all Other Nights

Mrs. Emma Katz, Director of NILI

1. 'הא לחמא עניא' – This is the bread of our affliction

בהא לחמא עניא די וכו'. ויבואר בזה מאמר חכמינו ז"ל (ב"ב י). בזמן שישראל עושין רצונו של מקום נקראין בנים וכשאיין עושין רצונו של מקום נקראין עבדים. לכאורה אינו מובן, כשאיין עושין רצונו של מקום חס ושלוה הם רשעים חס ושלוה. והנראה, דהנה כשאדם מאמין באמונה שלימה שהקדוש ברוך הוא הוא אבינו ויש לו תענוג כשמשפיע טובות על עמו ישראל כאשר היכולת בידו לתת טובות לכל העולמות אז האדם אינו חסר כלום וכשיבקש מן הקדוש ברוך הוא לרחם על עמו בודאי הקדוש ברוך הוא ימלא רצונו. וזה הרמז בפסוק (דברים יח, יג) תמים תהיה עם ה' אלהיך, כלומר אתה תהיה תמים בלתי חסר שום דבר כשתהיה עם ה' אלהיך. אבל כשאדם אינו מאמין בזה אז הוא חסר, כי אינו עושה רצון בהשם יתברך להשפיע עליו טובות. וזהו הרמז כהא לחמא עניא, כי ישראל במצרים היו בבחינה קטנה וזהו לחמא עניא. ועל זה רמזו חכמינו ז"ל (פסחים קטז). לחם עני, מה דרכו של עני בפרוסה, כי פרוסה הוא לשון חסרון.

2. "מה נשתנה הלילה הזה" – Why is this night different than all other nights?

בפסח שואל הבן מה נשתנה, ולמה דוקא שואל הבן בפסח ואינו שואל בסוכות מה נשתנה. הכלל כי יש פלוגתא בגמרא (ר"ה י) חד אמר בניסן נברא העולם וחד אמר בתשרי נברא העולם. והנה יש שני הנהגות שהקדוש ברוך הוא מנהיג העולם. האחד, שהקדוש ברוך הוא מנהיג עולמו בטוב ובחסדו הגדול. והנהגה הב', שהקדוש ברוך הוא מנהיג את העולם על ידי תפארת ישראל שהקדוש ברוך הוא מתפאר עצמו עם עמו ישראל ועושה רצונם להשפיע להם טובות כאשר יבקשו מלפניו. וזהו הרמז בפסוק (שמות טו, א) אז ישיר משה וכו' את השירה הזאת לה', הרמז זה השירה עצמה אשר אמרו ישראל זה השירה עצמה שר ואמר ה', כי כשהקדוש ברוך הוא מנהיג את העולם על ידי תפארת ישראל אז ממלא רצונם וחפצם וכאשר יאמרו ישראל כן יאמר ה'. וזהו הרמז בגמרא חד אמר בניסן נברא העולם, כי בניסן הוא הנהגה שהקדוש ברוך הוא מנהיג העולם על ידי תפארת ישראל לכך היו להם לישראל ניסים ונפלאות גדולים בזה החודש. וחד אמר בתשרי נברא העולם, זה הוא הנהגה שהקדוש ברוך הוא מנהיג העולם בחסדו הגדול. ונמצא אלו ואלו דברי אלהים חיים. וזהו הרמז שהבן שואל בפסח, כי באמת זה שהקדוש ברוך הוא מנהיג עולמו על ידי תפארת ישראל הוא זה שהקדוש ברוך הוא מצמצם את עצמו בעבודת עמו ישראל ויש לו תענוג גדול מזה ובזה ממלא רצונם וחפצם. ולדוגמא זה הוא שאלת הבן לאביו, כי שכל האב גדול משכל הבן רק לאהבת האב להבן מצמצם עצמו האב

להשיב תשובה על קושיות הבן הוא לדוגמא הנ"ל שהקדוש ברוך הוא מצמצם עצמו במדות ישראל להתפאר עמהם לעשות רצונם:

3. חכם, מה הוא אומר? – The Question of the Wise Son

חכם מה הוא אומר מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהינו אתכם כו' אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. בכדי להבין קושיות הבן חכם ושייכות התירוץ של אין מפטירין להקושיה נקדים הקדמה אחת. זהו הוא מלת מצה וענינה הוא מורה על חידוש העולם שיש לעולם מחדש בראו מאפס המוחלט והמציא יש מאין, כי לשון חמץ הוא מלשון אין מחמיצין את הדין, או אין מחמיצין את המצות, שפתרונו אין משהין. נמצא שחמץ ענינו דבר ישן וההיפך הוא מצה, רצונו לומר דבר מחודש. והורה לנו יוצרנו במצות מצה שיש מחדש את העולם ובכל יום ובכל רגע הוא מחדש את עולמו כרצונו כאשר עשה ביציאת מצרים שהפליא לעשות שלא כדרך הטבע, כי כל המכות העשרה היו שלא כדרך הטבע. וכאשר נדע זה ידיעה ברורה לא נזוז ידינו ורגלינו לעשות שום דבר, כי אם מה שמגיע לכבוד שמו יתברך ויתעלה ויש לנו לירא ממנו יראת הרוממות בגין דאיהו רב ושליט ולאהבה אותו אהבה עזה כאשר אנו רואים שהוא יתברך אוהב אותנו אהבת עולם. ואין להקשות דאם כן היה לנו לאכול מצה כל השנה. כבר הרגישו חכמינו ז"ל בקושיא זו בספר הזוהר, ותירצו דדי לנו בהערה אחת לכל השנה. והוא הדין בנידון דידן. אבל אי קשיא הא קשיא, דלמה לנו לרמ"ח מצות עשה, הלא המצות נקראים בזוהר הקדוש רמ"ח עיטין, רוצה לומר רמ"ח עצות לבוא על ידיהם ליראת הבורא ואהבתו ומקרא מלא הוא למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים, שכל התורה והמצות בכדי לבוא על ידיהם ליראת הרוממות ואהבה ולמה לנו כל זה הלא די לנו במצות מצה המורה על חידוש העולם בכל רגע ובידו נפש כל חי ורוח כל בשר איש. התירוץ בזה, כיון שנאכל אחר כך חמץ חשש קרוב הוא שנשכח את הדבר ויתבטל ההערה של פסח. וזהו שאלת הבן חכם מה העדות והחוקים כו', די לנו במצוה זה של מצוה דהלא ממנו אנו למידיים ליראה ולאהבה את השם הנכבד הגדול הנורא ומה צורך לעדות והחוקים ומשפטים. ולזה משיבין לו אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, רצה לומר דאחר הפסח דוקא הוא דאין אוכלים כלום אבל אחר כך נאכל חמץ וחוששין שמא יהיו נגררים אחר היצר: